

Zpráva o valném shromáždění Československé sociologické společnosti

Valné shromáždění Československé sociologické společnosti při ČSAV bylo svoláno 18. ledna 1973 do Prahy především proto, aby byl zhodnocen celkový vývoj činnosti Společnosti za léta 1971 a 1972 a v krizových letech 1968—1969, aby organizační řád Československé sociologické společnosti z 23. března 1964 byl alespoň v zásadních ustanoveních uveden v soulad se změnami ve stanovách Mezinárodní sociologické asociace (ISA) a s federálním státoprávním uspořádáním ČSSR, aby byl zvolen nový hlavní výbor Československé sociologické společnosti jako výraz dovršení konsolidačního procesu ve Společnosti a aby byla projednána a přijata rezoluce, kterou se valné shromáždění Společnosti obrací k ústřednímu výboru KSČ s programovým prohlášením.

Pro informaci členů Československé sociologické společnosti i ostatních čtenářů Sociologického časopisu uveřejňujeme všechny materiály, které byly na valném shromáždění projednány, dále podstatné výňatky z diskuse a usnesení valného shromáždění, z něhož je patrné současné stanovisko i další zaměření činnosti Společnosti.

Vzhledem k tomu, že Sociologický časopis v č. 1/1972 již publikoval zhodnocení činnosti Československé sociologické společnosti v krizových letech 1968—1969, otiskujeme nyní z rozsáhlé zprávy hlavního výboru o činnosti Společnosti od r. 1968 do dne konání valného shromáždění ty části hodnocení minulého vývoje, které nebyly dosud uveřejněny, a ty závěry, které jsou pro další činnost Československé sociologické společnosti významné.

Zpráva hlavního výboru (přednesená s. Karlem Károu)

I. Kritické zhodnocení činnosti Československé sociologické společnosti při ČSAV v krizových letech našeho vývoje a proces její postupné politické konsolidace.

Od posledního valného shromáždění uplynula poměrně dlouhá doba, v níž naše společnost prošla velmi složitým a konfliktním vývojem.

Ve zprávě o činnosti KSČ, přednesené soudruhům Gustávem Husákem na XIV. sjezdu strany, se říká, že léta mezi XIII. a XIV. sjezdem „patřila mezi nejtěžší a nejsložitější v padesátileté historii KSČ. Naše strana i společnost prošly hlubokou krizí, která postihla všechny oblasti. Rozvrátila stranu, společenskou organizace, státní a hospodářské

orgány, do chaotického stavu přivedla hospodářství, sociální jistoty pracujícího lidu a ohrozila naše zahraničně politické vztahy. Byly vážně ohroženy revoluční vymoženosti lidu i výsledky socialistické výstavby a v konečných výsledcích bylo ohroženo socialistické zřízení v naší zemi.

Byla to léta tvrdých zkoušek naší strany i socialistické společnosti. Dnes můžeme odpovědně prohlásit, že nástup kontrarevolučních sil byl odražen, socialistické zřízení ubráněno. Od dubna 1969 nastoupil ústřední výbor pevný kurs na překonání krizových jevů ve straně a společnosti. Podmínkou překonání nebezpečné krize byla porážka pravicové oportunistických, revizionistických a antisocialistických sil, očista strany, společenských a státních orgánů a obnovení marxisticko-leninských zásad v politice strany i činnosti našeho socialistického státu.“

Předsednictvo a hlavní výbor Československé sociologické společnosti při ČSAV se plně ztotožňuje s úsilím KSČ o překonání celospolečenské krize, plně podporují její současnou orientaci a angažují se za uskutečnění politiky strany. Ztotožňují se i s rozbořem tohoto období, vyjádřeným v dokumentech strany, zejména v dokumentech XIV. sjezdu KSČ. Pro další činnost Československé sociologické společnosti je mimořádně důležité pochopit povahu celospolečenského vývoje a zjistit pozici, kterou Společnost v krizových letech zaujímala, zjistit, jaké byly příčiny jejího nesprávného postoje, a rozhodnout, zda úkoly, metody a prostředky, které zvolila k překonání svých chyb a nedostatků, byly odpovídající. Dále je nutno se zamyslet nad povahou dnešního stadia vývoje a stanovit cíle, úkoly, metody a prostředky adekvátní současné etapě.

V rámci uvedeného postulátu si nejdříve všimněme otázky, jaký výraz našla celospolečenská krize v činnosti Československé společnosti a jak probíhal proces za překonání chyb a omylů krizového vývoje.

Přestože Československá sociologická společnost sdružuje lidi, k jejichž profesionální náplni patří zkoumání závažných aspektů společnosti a jejího vývoje, nelze říci, že se dokázala správně orientovat v krizových letech našeho vývoje a aktivně čelit situaci, která přivodila naši společenskou krizi.

V kritickém období let 1968—1969 se ukázalo, že naše sociologie jako organická součást ideologie neplnila úkoly a požadavky, které se kladly a kladou na marxistickou společenskou vědu. Její vývoj nešel důsledně směrem vedoucím k vytvoření a rozvoji marxistické sociologie a nespojoval ji se společností

čenskou praxí a stranicko-politickým řízením. Velká část sociologů podnikala exkurze do politiky, které byly nejen teoreticky málo fundované, ale v dané situaci byly i politicky škodlivé. Sociologická fronta nedokázala zaujmout správnou pozici a čelit útokům oportunistických a revizionistických sil. Sociologie se tak ocitla v situaci, že se vyslovovaly pochybnosti o jejím oprávnění jako vědecké disciplíny.

Obdobně jako na ostatních úsecích našeho života i v oblasti společenských věd může dojít ke konsolidaci situace a k zajištění dalšího vývoje jen cestou důsledné, principiální kritiky všech základních chyb a nedostatků, jež se v průběhu posledních let projevy a jejichž důsledkem bylo akutní ohrožení našeho socialistického vývoje v nedávné minulosti.

Vypofádát se se všemi chybami a nedostatky na úseku sociologie je mimořádně závažným a důležitým úkolem. Má-li být tento úkol uskutečněn, má-li být pořízen adekvátní obraz základních koncepčních slabín a omylů naší sociologie a zároveň též fundovaně vytčeny její další úkoly, je třeba, aby se na něm podílela celá naše sociologická fronta.

Toto shromáždění by mělo přispět k řešení naznačeného úkolu v rámci své sféry působnosti. Jeho základním východiskem bude kritická analýza dřívějších chyb v činnosti Československé sociologické společnosti, projednání přístupu, který zvolilo předsednictvo a hlavní výbor za účelem politické konsolidace Společnosti, projednání a schválení hlavních úkolů Společnosti v současné etapě vývoje, jednoznačná podpora politiky strany a marxisticko-leninský světový názor. Vzhledem k tomu, že od konce roku 1968 se slovenská část Sociologické společnosti de facto osamostatnila a Československá sociologická společnost vyvíjela činnost pouze na území českých zemí, bude přednesená zpráva o činnosti pojednávat o práci Československé sociologické společnosti v českých zemích.

Na chybách a omylech v krizových letech našeho vývoje se podílela také Československá sociologická společnost při ČSAV, která je důležitou institucionální složkou tohoto vědního oboru. Přestože se tato Společnost dopustila závažných chyb, nelze spojovat všechny chyby a omyly, k nimž na půdě sociologie došlo a jichž se dopustili někteří sociologové či některé sociologické instituce, s činností Československé sociologické společnosti. Řada sociologů, kteří byli či jsou předmětem kritiky za škodlivou činnost v krizových letech 1968–1969, nebyla funkcionáři Společnosti, někteří nebyli ani jejími členy a podstatná většina politicky škodlivých akcí byla uskutečněna mimo rámec Společnosti. I při respektování této skutečnosti je však třeba konstatovat, že Československá sociologická společnost v krizových letech našeho vývoje zklamala, podobně jako celá řada jiných institucí a složek našeho veřejného života. Tuto skutečnost je třeba považovat za hlavní politickou chybu. Tehdejší vedení Společnosti se nedokázalo správně politicky orientovat a nejen nečelilo nezdravým a

dobrodružným tendencím v našem celospolečenském vývoji, ale identifikovalo se s nimi a podporovalo je. Z tohoto základního nesprávného hlediska a přístupu vyplývají pak jednotlivé chyby a omyly, kterých se tehdy Československá sociologická společnost dopustila. Jde v podstatě o tyto chyby:

1. Od založení Společnosti v r. 1964 byl zájem o společenskovědní bádání velmi bouřlivý, což se projevilo i v sociologii. Rozvoj sociologie měl vedle kladů i své negativní stránky. Scházela integrace činnosti sekcí, přehled o jejich činnosti a o činnosti poboček.

2. Rozbuječnost různých zájmů a slabost organizace se projevila v nekoordinovaných návštěvách a přednáškách zahraničních sociologů, jejichž vědecký přínos byl často problematický.

3. V tomto ovzduší se také konal mimořádný sjezd československých sociologů dne 6. 5. 1968, na němž kromě kladné nabídky pozitivní práce sociologie jako vědy byla vyslovena celá řada návrhů, od nichž se dnešní výbor distancuje. Jde např. o stanoviska ke svolání mimořádného sjezdu KSC, zrušení cenzury, vyčlenění sociologie ze systému věd řízených ČSAV, o dopisy zaslané velvyslanectví NDR jako projev nesouhlasu s vystoupením prof. K. Hagera na kongresu filosofů v Berlíně a projev politování nad vyloučením prof. Bauman, dr. Hirszwiczowé a dalších z vysokoškolských působišť ve Varšavě.

4. Přeceňování role sociologie a jejího vlivu na řešení praktických politických otázek se projevilo v dopise tajemníku ÚV KSČ Dubčekovi, v němž vedle vyjádření podpory byly dotčeny i otázky, které jsou vždy věcí státní politiky, např. požadavek výměny v obsazení funkcí předsedy Národního shromáždění, vlády, vedoucích funkcí ministerstva národní obrany a vnitra.

5. Výbor zaujal nesprávné stanovisko také v otázkách, které se týkaly spolupráce Československé sociologické společnosti s podobnými společnostmi z ostatních socialistických zemí. Na svém zasedání 2. 4. 1969 vyslovil souhlas s neúčastí delegace ČSSR na VII. světovém sociologickém kongresu, bude-li se konat ve Varně. Teprve po obdržení dopisu prof. Szczepańskiego, presidenta ISA, bylo dne 3. 6. 1969 rozhodnutí výboru změněno.

6. K negativním rysům Československé sociologické společnosti patří i ta skutečnost, že někteří její funkcionáři a členové emigrovali do zahraničí. Z cca 1100 členů jich emigrovalo 14, z toho 4 funkcionáři Společnosti: dva členové hlavního výboru, a to dr. Strmiska a doc. Weiner, jeden vedoucí sekce — MUDr. Pavel Vodák (vedoucí sekce sociologie lékařství) — a jeden člen výboru brněnské pobočky — dr. Vratislav Kadlec. Přestože relativní četnost emigrujících členů Československé sociologické společnosti není větší, ale spíše menší než u jiných vědeckých institucí, vrhá tato skutečnost na Společnost špatné světlo. Hlavní výbor, předsednictvo Československé sociologické společnosti a valné shromáždění odsuzují tuto skutečnost a

distancují se od bývalých členů Společnosti, kteří emigrovali.

* * *

Aby mohla být nastoupena cesta politické konsolidace Společnosti, provedly nově vytvořené orgány této instituce zásadní strukturní změny v kádrovém složení všech jejích složek a změny v členské základně v českých zemích (přeregistrace).¹ Nové předsednictvo a hlavní výbor spojovaly politickou konsolidaci s politicko-ideologickým vyjasněním chybné činnosti Společnosti v krizových letech vývoje a se zaměřením angažované činnosti k uskutečňování politiky KSČ. Velkou úlohu v tomto směru sehrálo vypracování dokumentu o činnosti Československé sociologické společnosti v krizových letech, v němž byla činnost Společnosti podrobena kritické analýze. Byl zhodnocen její podíl na konsolidačním procesu a vytyčeny perspektivní a bezprostřední úkoly. Tento dokument byl postoupen příslušným stranickým a státním orgánům, kde byl příznivě přijat a značně přispěl k obnově autority Sociologické společnosti. Jeho podstatná část byla zveřejněna v Sociologickém časopise. Současně se hlavní výbor usnesl, aby činnost v pobočkách a sekcích byla zahájena prodiskutováním tohoto dokumentu. Dokument byl ve všech pobočkách a odborných sociologických skupinách prodiskutován a jednomyslně akceptován. Tim byl učiněn významný krok na cestě ideologicko-politického sjednocení této vědecké instituce a položen základ pro její další rozvoj na této platformě. Za prvořadý úkol v období konce r. 1970 považovaly předsednictvo a hlavní výbor politickou konsolidaci Společnosti. Z těchto důvodů nebylo obnovování a prohlubování zahraničních styků v popředí činnosti. To ovšem neznamená, že vedení Sociologické společnosti bylo v tomto směru zcela pasivní. Tak například světový kongres ve Varně umožnil, aby členové předsednictva a hlavního výboru, kteří se zúčastnili kongresu, navázali kontakty se sociology ostatních socialistických zemí, což sehrajo svou pozitivní úlohu. K navázání kontaktů došlo i tím, že úřadující místopředseda Společnosti, který byl členem oficiální československé delegace na VII. světovém sociologickém kongresu, se zúčastnil všech jednání a porad s oficiálními delegacemi ostatních socialistických zemí. Také postup našeho zástupce v radě ISA byl kladně hodnocen zástupci socialistických zemí v této instituci a přispěl k prohloubení spolupráce se sociologickými asociacemi ostatních socialistických zemí. To vše jistě přispělo k obnově zahraničních styků Československé sociologické společnosti. Vcelku je však třeba konstatovat, že zahraniční styky naší Sociologické společnosti byly v této době poměrně malé.

Na sklonku první poloviny r. 1971 byla politická konsolidace v podstatě ukončena. Předsednictvo a hlavní výbor orientovaly pak Sociologickou společnost na řešení pozitivních úkolů úzce spojených s úsilím o završení

konsolidace. Dosažený stupeň konsolidace nelze zaměňovat s ideologickou konsolidací, k jejímuž dosažení bude třeba vynaložit ještě značné úsilí. Hlavní výbor usiloval také o to, aby valné shromáždění bylo svoláno tehdy, až bude vyjasněna otázka Slovenské sociologické společnosti při SAV. Vyřešení této otázky trvalo velmi dlouho a v důsledku toho bylo svolání valného shromáždění několikrát odloženo. Teprve v r. 1972 bylo rozhodnuto o ustavení samostatné Slovenské sociologické společnosti, o formách spolupráce mezi oběma Společnostmi a o zastoupení slovenských soudruhů v nejvyšších orgánech Československé sociologické společnosti. Valné shromáždění samostatné Slovenské sociologické společnosti se konalo 26. června 1972. Je třeba však zdůraznit, že již v r. 1970 byla navázána spolupráce mezi českými a slovenskými sociology, která se stále více prohlubuje a utužuje. Spolupráce obou společností se projevuje nejen ve sféře nejvyšších orgánů, ale i na poli odborném, jak o tom svědčí řada společných konferencí a seminářů. Jedním ze základních úkolů Československé sociologické společnosti musí být úsilí o prohlubování spolupráce se slovenskými sociology na základě soudružských a rovnoprávných vztahů.

V letech 1971 a 1972 Československá sociologická společnost již plně rozvinula svoji činnost, kterou zaměřila na dokončení přeregistrace členů (ta byla v podstatě ukončena v 1. pololetí roku 1971), na ustavení odborných sekcí a poboček Společnosti a na její aktivizaci.

Počet členů Československé sociologické společnosti

K 1. 1. 1970	
celkem	1044 členů
z toho řádných	822 členů
mimořádných	222 členů
K 18. 1. 1973	
celkem	547 členů
z toho řádných	324 členů
mimořádných	223 členů

Slo o to, rozvinout činnost Společnosti jak navenek, tj. obnovit kontakty se sociology v socialistických zemích, tak uvnitř — pořádáním vědeckých konferencí, seminářů, přednášek, výměny informací apod. Výbor Společnosti přitom vždy v duchu závěrů XIV. sjezdu KSČ zdůrazňoval potřebu spojoval vědeckou činnost s politickou angažovaností, usilovat o ideologický charakter vědy a bojovat proti buržoazní a revizionistické interpretaci ve vědě. Předsednictvo a výbor Společnosti projednaly pak v roce 1972 zásady rozšíření a prohloubení spolupráce se Sociologickou asociací SSSR a návrhy konkrétní formy této spolupráce.

K ustavení sekcí Společnosti došlo v březnu 1971. Sekce zahájily činnost ve druhé polovině roku 1971 kritickým zhodnocením

¹ Podrobněji viz Československá sociologická společnost v letech 1970—1971. Sociologický časopis 8, 1972.č. 1, s. 98.

své dosavadní činnosti, projednáním hodnotící zprávy o činnosti Společnosti v krizových letech 1968—69, vypracováním dlouhodobých rámcových plánů své činnosti a volbou nového předsednictva sekcí. Sekce byly zřízeny v těch případech, kdy o specifické zaměření projevil zájem nejméně 10 členů Společnosti. Většina odborných sekcí rozvinula svou aktivitu až v roce 1972. Formy činnosti sekcí jsou různé, většinou jde o odborné přednášky spojené s diskusí. Kromě toho některé sekce uspořádaly odborné semináře a celostátní konference k aktuálním společenským otázkám; sekce metod a technik zařadila do své činnosti průběžný seminář, jehož účelem je prohlubování znalosti vybraných metod výzkumu v sociologii.

Některé sekce již úspěšně fungují, jiné uspokojivou činnost zatím plně nerozvinuly.

Mezi až dosud neaktivnější patří sekce sociologických metod a technik a sociometrických zkoumání, sekce sociologie práce, průmyslu a podniku, sekce sociologie rodiny a mládeže, sekce sociologie veřejného mínění, sekce sociální patologie a sekce sociologie města. Mezi méně vyhraněné a méně aktivní sekce patří sekce sociologie kultury a volného času, sekce sociologie vojenství, sekce integrální antropologie a zvláště sekce sociologie venkova, od níž jsme očekávali mnohem větší aktivitu. Žádnou činnost zatím nerozvinula sekce marxistické sociologické teorie, jejímž úkolem především bylo pokusit se o řešení některých základních problémů marxistické sociologie jako vědního oboru. Bude třeba, aby nově zvolený hlavní výbor Společnosti se touto otázkou zabýval a vedoucímu sekce poskytl potřebnou pomoc.

Pokud jde o činnost poboček, které jsou zřízeny v Brně, Ostravě, Olomouci, Plzni a v Hradci Králové, odpovídá jejich činnost zaměření organizací a institucí, jež v jednotlivých městech tvoří zázemí členské základny Společnosti. Kladným rysem aktivity poboček je skutečnost, že v rámci svých možností pomáhají bezprostřední společenské činnosti KSC, národních výborů a průmyslových závodů. Takovou činnost hodnotí výbor Společnosti jako velmi záslužnou, neboť přispívá k realizaci zásad dnešní aktivity Československé sociologické společnosti. Sociologové soustředění v pobočkách tím prokazují, že činnost Společnosti je těsně spjata s aktuálními potřebami naší socialistické republiky. Řídící orgány i naše veřejnost tak mají příležitost poznat užitečnost sociologie při budování a rozvíjení zásad socialistické společnosti.

Při hodnocení činnosti poboček je třeba upozornit na problém, na nějž poukazují zprávy z některých poboček (např. zpráva z Olomouce a zpráva odborné sociologické skupiny v Liberci). Je to otázka členské základny poboček, která je v některých městech příliš malá a nemůže proto plnit požadované úkoly. Bude věcí nově zvoleného hlavního výboru, aby se otázkou členské základny podrobně zabýval.

Z odborných sociologických skupin je třeba pozitivně ocenit práci odborné skupiny v Ústí

nad Labem, která svým výzkumem národnostní otázky významně přispěla k vědeckému osvětlení této problematiky; výsledky budou cennou pomocí i pro společenskou praxi, což potvrdili pracovníci KNV v Ústí nad Labem při předávání tohoto výzkumu.

II. Úkoly a obsah práce Československé sociologické společnosti

Jestliže jsme mohli v předchozí části zprávy konstatovat, že bylo dosaženo významného pokroku v politické konsolidaci Československé sociologické společnosti a jistých úspěchů v rozběhu její činnosti v rámci obnovené organizační a kadrové struktury, pak nejtěžší část práce — kritika dosavadního vývoje sociologie, poučení z omylů tohoto vývoje, rozvíjení sociologie na ideologických principech marxismu-leninismu a vytváření ideově jednotné a pevné fronty československých sociologů — stojí z velké části dosud před námi. Zásadním rámcem tohoto našeho úsilí jsou jednání a závěry plenárního zasedání ÚV KSČ k ideologickým otázkám ze října minulého roku. Závazné a přitom inspirující a podněcující je již úvodní konstatování tohoto pléna: „*Realizaci programu XIV. sjezdu strany, který je tvůrčím uplatněním všeobecně platných principů socialismu v podmínkách naší země, vstoupila naše společnost do nového období — do etapy všestranného, kvalitativně vyššího rozvoje, v němž patří významná úloha naší ideologické práci, jak pokud jde o teorii, tak i o její praktické uskutečňování.*“

Je nezbytné nutné, aby Československá sociologická společnost při plnění svých úkolů důsledně vycházela ze základních marxistickoleninských principů, k nimž náleží:

1. Angažovaná podpora politiky KSČ jak ve vědecké, tak ve veřejné politické sféře.

2. Zásadní boj proti všem projevům nemarxistických a revizionistických tendencí v československé sociologii.

3. Kritický postoj k buržoazní sociologii všech odrůd, škol a disciplín, zejména jejich ideologických pozic a důsledků.

4. Podpora úsilí stranických, státních a hospodářských orgánů o zkvalitnění řízení naší socialistické společnosti ve všech oblastech.

Tyto principy se musí stát základem programu naší další činnosti. V tomto programu vycházíme z toho, že Československá sociologická společnost může nejučinněji přispívat ke sjednocení sil našich profesionálních sociologů tím, že je bude rozmanitými vhodnými konkrétními formami vést k aktivnímu podílu na vytváření a rozvoji sociologie jako důsledně marxistickoleninské, a tedy vědecky pravdivé disciplíny, společensky jednoznačně angažované k uskutečňování revolučních přeměn v souladu s objektivními zákonitostmi společenského vývoje.

Nemá-li tento záměr zůstat jen deklarací, je nutno zapojit československé sociology do meritorní obsahové analýzy dosavadní sociologické produkce v našich zemích, a to v souladu s odbornou orientací jednotlivých členů Společnosti. Výsledkem této analýzy musí být diferenciací pozitivních a negativních stránek vývoje naší sociologie a vytvoření předpo-

kladů pro ideologicky a metodologicky vědecky fundovaný další rozvoj sociologie a jejich speciálních odvětví.

Již zřejmý pohled na dosavadní sociologickou produkci — a zejména vážné negativní společensko-politické konsekvence některých sociologických prací, výzkumů a publikací, ať jde o stratifikační modely československé společnosti, o nedostatečně kriticky traktované teorie elit či o ideje jednotné světové sociologické vědy — ukazují, že bez meritorního kritického rozboru vývoje československé sociologie a jejich části a úseků nelze očekávat pronikavé zlepšení a opětné získání důvěry ve vědecké možnosti a v progresivní orientaci tohoto oboru.

Bude možno navázat na některé pozitivní kroky, které byly v tomto směru již učiněny. Například na stránkách Sociologického časopisu a i jinde již vyšly stati zabývající se tendencemi plochého empirismu. Analýzy ukazují, že právě v metodologické orientaci měl nedávný vývoj československé sociologie velmi blízko k novopozitivistickým koncepcím.

Očekáváme, že členové Československé sociologické společnosti budou tuto práci dále prohlubovat. Dluhy, které máme splácet, jsou totiž nemalé. Ukazuje se, že mnozí soudruzi zaměňovali principiální kritiku buržoazních teorií servilním poklonkováním. I tady platí, že diskuse musí být spojena s principiální kritikou. Odkaz uložený v díle V. I. Lenina je v tomto smyslu učebnicí, kterou někteří soudruzi zatím neotevřeli.

Dále zůstává nedořešena problematika vzájemného vztahu dialektického a historického materialismu a marxistické sociologie, marxistické sociologie a vědeckého komunismu, komplex problematiky, kterou shrnujeme pod pojem sociální struktura, analýza otázek společenských a lidských souvislostí procesů vědeckotechnické revoluce; z pozornosti mnoha sociologů se v minulém období „ztratila“ zejména i problematika společenské úlohy dělnické třídy a problémy socialistického způsobu života. Účast na řešení těchto problémů je přední povinností všech angažovaných sociologů.

Československá sociologická společnost bude dále zaměřovat pozornost naší sociologické obce k výsledkům sociologického myšlení v SSSR a v dalších socialistických zemích, jejichž přínos pro světovou sociologii byl jednoznačně dokumentován na VII. světovém kongresu ve Varně v r. 1970. Osvojování si výsledků i metodologických postupů sociologie socialistických zemí je nutnou součástí procesu kritického rozboru naší sociologické produkce a předpokladem jejího budoucího pozitivního vývoje. Je však rovněž nezbytné, aby československá sociologická obec nepřehlížela ideologické funkce západní a nemarxistické sociologické produkce vůbec, ale aby se s ideologickým obsahem této produkce ofenzivně a účinně vyrovnávala. To je její základní povinností v současném ideologickém boji mezi socialismem a kapitalismem.

Náročné obsahové úkoly Československé sociologické společnosti mohou být řešeny

pouze za předpokladu nejužší spolupráce a spojení sil českých a slovenských sociologů. Slovenská sociologie, která se opírá o zakladatelské práce některých starších, důsledně marxisticky orientovaných sociologů, dosáhla významných výsledků v rozvoji obecně sociologické teorie, na poli výzkumné činnosti i na poli prospěšné překladatelské práce, značně orientované na sociologii socialistických zemí; představuje tak důležitý článek československé sociologie. Integraci sil českých a slovenských sociologů pokládá Československá sociologická společnost za jednu z nejdůležitějších podmínek budoucího kladného vývoje tohoto vědního oboru.

Na rozdíl od profesionálních sociologických pracovišť a společenských organizací je Československá sociologická společnost vědeckou společností, která — přirozeně v úzké součinnosti s ostatními institucemi — pečuje především o uspokojování odborných zájmů svých členů jako vědeckých a odborně výzkumných pracovníků, o rozvoj marxistické sociologie jako vědního oboru a o uspokojování společenské potřeby sociologického poznání integrováním sil sociologické fronty k závazným společným úkolům a cílům.

Specifické poslání Společnosti tedy tkví především v podněcování rozvoje marxistické sociologie jako vědního oboru iniciativním usměrňováním, kritikou, vyslovováním podnětů, formulováním aktuálních problémů, které přináší vývoj světové a naší sociologie, koordinováním práce sociologů na společenské a vědecky závazných úkolech atp. Z toho hlediska zvláště aktuálním posláním Československé sociologické společnosti je vědecké zhodnocení marxistické sociologie a podmínek jejího dalšího rozvoje. Tím bude také vytvořen základ pro stmelení marxistické sociologické fronty.

Významným specifickým rysem práce Společnosti bude dále podněcování a organizování vědecké výměny názorů a prosazování praktické spolupráce mezi sociology a představiteli příbuzných oborů, především filosofie, vědeckého komunismu, politické ekonomie, psychologie, sociální psychologie, různých oborů vědeckého řízení, popřípadě v oblastech speciálních sociologických disciplín také spolupráce s příslušnými specialisty — techniky, architektky, projektanty různých oborů, agronomy atp. Rozvinutí interdisciplinární výzkumné činnosti je totiž jedním z kardinálních předpokladů získávání kvalitních, v řídicí praxi použitelných poznatků.

Z uvedeného nástinu programové koncepce plyne, že hlavní výbor, ústřední sekce, pobočky a skupiny se zaměří především na plnění těchto úkolů:

1. Seznámení všech členů se zásadami programové koncepce a její konkretizací v plánech výboru, ústředních sekcí, poboček a skupin.

2. Navazování úzkých pracovních kontaktů slovenských a českých sociologů konkrétními formami jak v organizační, tak ve vědecké, popularizační, publikační a další odborné činnosti.

3. Propracování takových forem spoluprá-

ce československých sociologů se sociology SSSR a ostatních socialistických zemí, které by vedly k trvalým, průběžným a věcně podloženým kontaktům.

4. Propracování forem spolupráce výboru s pobočkami a skupinami v krajích a městských centrech, zajištění průběžné kontroly práce poboček a skupin i vzájemné výměny zkušeností mezi pobočkami a skupinami.

5. Zabezpečení spolupráce ústředních sekcí s pobočkami a skupinami a postupné překonávání izolovanosti v činnosti jednotlivých ústředních sekcí.

6. Promýšlení a perspektivní realizace projektu sociologických prací ve spolupráci se základními společenskými pracovišti.

7. Rozbor a opatření k dalšímu zkvalitnění členské základny Společnosti.

8. Navazování kontaktů s příslušnými sesterskými vědeckými společnostmi při ČSAV a organizacemi a institucemi zabývajícími se popularizací event. jinými aspekty veřejné sociologické práce.

* * *

Změny ve stanovách Československé sociologické společnosti (referoval prof. František Kahuda)

V uplynulém třetíletí došlo ke dvěma významným událostem, které se podstatně dotýkají platného organizačního řádu Československé sociologické společnosti z 23. března 1964.

Jsou to na prvním místě změny stanov Mezinárodní sociologické asociace (ISA). Na VII. sociologickém kongresu ve Varně prodjedala Mezinárodní sociologická asociace ve dnech 15.—18. září 1970 doplňky ke svým stanovám ze září 1949 a přijala některá nová ustanovení, z nichž jsou pro naši Společnost podstatná dvě, a to:

a) v článku I se nově stanoví charakter organizace tak, že Mezinárodní sociologická asociace je sdružením *pro ryze vědecké účely*;

b) v článku III (o členství v Asociaci) se v odstavci 1 A. stanoví, že sociologické společnosti jednotlivých zemí jsou Asociací uznávány za členy tehdy, jsou-li řádně ustaveny a přístupny všem aktivním a kvalifikovaným sociologům na území dané země. Těmto ustanovením platný organizační řád naší společnosti plně nevyhovuje.

Dále pak v květnu 1972 došlo k organizačnímu osamostatnění Slovenské sociologické společnosti při SAV. Ministerstvo vnitra Slovenské socialistické republiky svým rozhodnutím ze dne 13. května 1972 schválilo *stanovy Slovenskej sociologickej spoločnosti pri Slovenskej akademii vied*, takže v dané situaci jsou pro činnost Československé sociologické společnosti při ČSAV platné 2 *dokumenty*:

a) Organizační řád Československé sociologické společnosti při ČSAV z 23. března 1964,

b) Stanovy Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV z 13. května 1972.

V § 18, odst. 1. stanov Slovenské sociologické společnosti se uvádí, že tato Společnost

spolupracuje se Společností, která má obdobné úkoly v České socialistické republice; taková Společnost zatím zřízena nebyla. Avšak v § 2 organizačního řádu Československé sociologické společnosti je zdůrazněno, že oblastí jejího působení je území celé Československé socialistické republiky. Při své další činnosti by proto Československá sociologická společnost měla:

a) nadále vystupovat jako právoplatný orgán jak vůči národním orgánům CSR, tak i vůči federálním orgánům ČSSR, stejně jako vůči zahraničí (například partnerským společnostem v socialistických zemích či Mezinárodní sociologické asociaci);

b) při existenci samostatné Slovenské sociologické společnosti zabezpečovat spolupráci s českými orgány (například pobočkami) v rámci Československé sociologické společnosti.

Soudružská spolupráce, jejíž marxistický, ideově politický obsah byl vždy hlavním článkem naší společné činnosti, je zárukou, že i v novém organizačním uspořádání nás budou sjednocovat společné zájmy dalšího rozvíjení marxistické sociologie jako společensky plně angažované vědy.

Aby však organizační řád Československé sociologické společnosti byl alespoň v zásadních ustanoveních v souladu s uvedenými změnami, navrhuje hlavní výbor přijmout určité dílčí úpravy.

V důvodové zprávě ke změně organizačního řádu uvádí hlavní výbor, že považuje za správné vyhovět ustanovení Mezinárodní sociologické asociace, pokud jde o organizaci a členství v Československé sociologické společnosti. To je nutné, chceme-li být členy Mezinárodní sociologické asociace. Naše Společnost je ovšem založena na principech marxismu, veřejně se k marxismu hlásí a bojuje za angažovanost svých členů pro politiku KSČ a za ideovou čistotu svých konsolidovaných řad.

Vcelku jde tedy o tyto změny:

Název a organizace společnosti

§ 1

1. Československá sociologická společnost při ČSAV (v dalším jen Společnost) je dobrovolným výběrovým sdružením vědeckých a výzkumných pracovníků v oboru sociologie, sledujícím ve smyslu zákona ze dne 12. července 1951, č. 68 Sb. o dobrovolných organizacích a shromážděních vědecké a vědecko-popularizační účely.

Členství

§ 5

Československá sociologická společnost je přístupná všem aktivním a kvalifikovaným sociologům na území ČSSR. Členové Společnosti jsou řádní, mimořádní a čestní.

§ 6

1. Řádným členem Společnosti se může stát takový vědecký a výzkumný pracovník v oboru sociologie, který pracuje nebo aktivně působí jako sociolog v některé z vědeckých,

vědeckopedagogických či jiných institucí a *pisemnou přihláškou do Společnosti se závazí, že bude plnit úkoly Společnosti*. Přihlášku doporučují dva členové Společnosti.

2. Mimořádným členem Společnosti se může stát takový vědecký a výzkumný pracovník v oboru sociologie, který nesplňuje předpoklady řádného člena, avšak svou činností je prospěšný při plnění úkolů Společnosti. O podávání přihlášek platí ustanovení odst. 1.

3. O výjimkách z podmínek ustanovení odstavců 1. a 2. rozhodne hlavní výbor Společnosti.

4. Řádného či mimořádného členství se nabývá přijetím za člena a zaplacením zápisného, jakož i členského příspěvku za běžný rok. O přijetí rozhoduje hlavní výbor (§ 16).

Povinnosti členů

§ 8

1. Každý člen je povinen:

... v odst. c) se slovo „odborné“ nahradí slovem „výzkumné“,
... v odst. d) se slovo „odborných“ nahradí slovem „výzkumných“.

Práva členů

§ 9

Vedle práv, jež členům přiznává tento organizační řád, přísluší řádným členům Společnosti zejména též právo volit a být volen do orgánů Společnosti.

Všem členům Společnosti pak přísluší:

- a) podávat návrhy a hlasovat o návrzích podaných na schůzích Společnosti,
- b) právo být zpraven o pořádání...

Zbývající ustanovení organizačního řádu Československé sociologické společnosti zůstanou zatím nezměněna.

* * *

Z vystoupení hostů

Prof. Juraj Zvara, předseda Slovenské sociologické společnosti při SAV, popřál jménem slovenských sociologů mnoho úspěchů rokování valného shromáždění i dalšímu rozvoji angažované marxisticko-leninské sociologie, která má podávat přesný obraz o stavu vztahů naší společnosti, vztahů sociálních skupin, jednotlivců, tříd, národů, národností a současně dávat angažovaný návod, jak zdokonalovat tyto vztahy směrem k vybudování socialistické společnosti. Zdůraznil, že toto rokování se uskutečňuje v nových podmínkách politických, národnostních a státoprávních, v nových podmínkách uplatňování vedoucí úlohy strany i v nových podmínkách postavení marxisticko-leninské sociologie.

Sociologie na Slovensku prošla obdobným krizovým vývojem jako v českých zemích, dostala se z krize, avšak je stále ještě nutno dokončit ideovou porážku pravice v oblasti sociologické teorie a v procesu pozitivního rozvoje sociologie postavit tuto vědu do služeb naší společnosti. Slovenští soudruzi rozvinuli širokou spolupráci s českými sociology,

velmi aktivní spolupráci se stranickými a vládními orgány, se Sociologickým ústavem SAV a pracovníky na vysokých školách, ale i s řadou sociologů ze socialistických zemí. Uspořádali celou řadu podniků, kde svou angažovanost neprojevili pouze verbálně, pouze sami pro sebe, aby se přesvědčili o potřebě sociologie, ale potřebu sociologie ukázali konkrétně na výsledcích výzkumů současně předaných do rukou řídicích orgánů, do rukou těch, kteří mají vliv na řízení jednotlivých oblastí naší společnosti.

Uskutečnili celou řadu podniků, jako například kolokvia k sociologickým problémům mobility pracovních sil, semináře k otázkám sociologie kultury, konference k národnostní otázce, kolokvium k sociologii práce s velkou mezinárodní účastí. Několik akcí bylo uspořádáno ve spolupráci s ústředním výborem Socialistického svazu mládeže, především v souvislosti s otázkami mládeže a kultury, mládeže a volného času. V roce 1972 se uskutečnila vědecká setkání k problematice zobecnění výsledků výzkumu komunistické výchovy mládeže, kultury, rodiny a zaměstnané ženy, seminář s mezinárodní účastí k otázkám ženy a rodiny, řadu diskusí k otázce třídní a sociální struktury a k metodologické problematice. Většina těchto podniků měla interdisciplinární charakter, což dokazuje, že jsme důležitou součástí společenských věd, nikoli však vědou věd, jak se to snažili ukázat někteří sociologové v roce 1968.

Slovenská sociologická společnost se stala kvalitnějším a schopnějším celkem, prošla též přeregistrací, přičemž poklesl počet členů z 280 na 164. Byly schváleny nové stanovy a dochází ke konsolidaci na pozicích marxismu-leninismu.

V závěru J. Zvara poděkoval za spolupráci a pomoc, kterou poskytli čeští sociologové při uvedených podnicích. Vyjádřil přesvědčení, že tyto akce měly oboplný, v obou částech našeho státu dobrý dopad a že podpořily vliv a význam marxisticko-leninské sociologie. I tím je dokumentována oficiální jednota, schopnost, nutnost a potřeba integrace uvnitř naší země a stále užší integrace i v rámci rozvoje spolupráce se sociologií socialistické soustavy.

Jindřich Filipec, zástupce ředitele Ústavu pro filosofii a sociologii ČSAV, pozdravil shromáždění jménem pracovníků Ústavu pro filosofii a sociologii ČSAV a stručně seznámil účastníky s celkovým stavem a vývojem i perspektivami sociologické výzkumné činnosti Ústavu.

Po selhání společenskovo vědní fronty bylo třeba provést celou řadu zásadních strukturálních, organizačních a kádrových změn v Ústavu pro filosofii a sociologii. Je možno říci, že v procesu konsolidace se Ústav opět změnil v takové pracoviště, které se může stát významným pomocníkem Komunistické strany Československa při rozvíjení marxisticko-leninské vědecké práce v oblasti filosofie a sociologie. Základem pro správné zaměření jeho úkolů je *Poučení o krizovém vývoji ve straně a dokumenty XIV. sjezdu KSČ*. Nemálo významných podnětů pro další práci je obsa-

ženo i v posledním říjnovém plénu ÚV KSČ o ideologické práci. Dvojčinným úkolem činnosti Ústavu je dialektické spojení systematické, důsledné kritiky různých buržoazních a revizionistických tendencí a vlivů s pozitivním řešením problémů, které staví před naši vědu společnost. Ukazuje se, že nelze úspěšně a přesvědčivě překonávat buržoazní a revizionistické teorie bez soustavného, hluboce vědeckého pozitivního výzkumu a řešení problémů společnosti a člověka v současném třídně rozděleném světě, a naopak nelze skutečně vědecky analyzovat tyto problémy bez systematického, organického spojení tohoto výzkumu se systematickou kritikou buržoazních a revizionistických dezinterpretací této problematiky.

Badatelské úsilí Ústavu se v posledních letech soustřeďuje na pět základních úkolů. Je to především výzkum třídních kořenů, sociální struktury a společenského systému naší společnosti, je to výzkum podstaty a perspektiv vědeckotechnické revoluce a jejího organického spojení s přednostmi socialistického společenského systému, je to systematická kritika buržoazní a revizionistické ideologie v našich oborech a komplexní studium procesu formování socialistického způsobu života, jakož i dialektika praktické revoluční činnosti a utváření socialistického vědomí našich lidí. Těmto základním úkolům je podřízena organizace Ústavu pro filosofii a sociologii. Právě v souvislosti s organizací tohoto ústavu přinesly různé emigrantské tiskoviny falešnou informaci o tom, že konsolidační proces v Československu odzvonil sociologickým výzkumům a že v Československu nastává era zániku sociologie. Skutečnost však vypadá jinak. Celá struktura práce různých sociologických pracovišť se naopak čím dále tím více přimyká ke konkrétním výzkumům sociální skutečnosti, celé spojení dialektického a historického materialismu s konkrétními sociologickými výzkumy znamená orientaci na daleko užší spojení filosofické a teoretické práce v naší oblasti s naléhavými potřebami praktického života.

Održení filosofie od sociologie přivodilo dalekosáhlé, škodlivé důsledky, znamenalo úplné održení filosofické metodologické základny od konkrétních sociálních výzkumů. To vedlo na jedné straně k přizemnímu empirismu a do zajetí nejrůznějších filosofických, eklektických módních teorií, na druhé straně ve filosofii k úplnému održení od zkoumání konkrétních problémů člověka a společnosti, ke spekulacím, k různým fenomenologickým, existencialistickým tendencím. Neblahé důsledky toho jsou známy.

Spojení filosofie a sociologie v jednom ústavu není jenom organizačně administrativním řešením. Je to blahodárné spojení i z hlediska hlubšího poznání a užšího spojení filosofie a teorie na jedné straně s konkrétními sociálními výzkumy na straně druhé.

Vedle filosofické a sociologické sekce se v Ústavu rozvíjí rozsáhlá práce v oblasti výzkumu o vědě, v oblasti výzkumu vědeckotechnické revoluce a jejich souvislosti na bázi moderních metod multidisciplinárního a in-

terdisciplinárního výzkumu. Bylo sem také přičleněno zvláštní oddělení pro urbanismus a životní prostředí a při Ústavu dále pracuje středisko UNESCO pro vzdělávání dospělých a volný čas.

Z toho je vidět, že nehrozí zánik sociologie, ale naopak, sociologie se dostává ve vědecké podobě do centra našeho zájmu a do centra vědeckého bádání. Cílem Ústavu je, aby práce vedla co nejrychleji ke kvalitním publikacím, knihám, statím a vědeckým výsledkům, které by byly k užítku a které by přispěly jak k rozšíření marxisticko-leninského poznání společnosti, tak ke kvalitním informacím pro decizní stranické a státní orgány. V tomto směru je hlavním východiskem práce VIII. program státního badatelského výzkumu na léta 1971–75, který stanoví (jmenovitě filosofii a sociologii) velmi konkrétní úkoly v oblasti problematiky vztahu socialismu a vědeckotechnické revoluce v podmínkách současného třídně rozděleného světa. V tomto směru je již rozpracována celá řada prací, které budou v tomto roce oponovány. V nakladatelství Academia vyšla speciální publikace týkající se sociální struktury socialistické společnosti, byly dokončeny práce o sociálním řízení a plánování, o sociální struktuře a revoluci, byla dokončena — jako výsledek československo-sovětské vědecké spolupráce — rozsáhlá komplexní publikace na téma *Člověk, věda a technika*, která se pokouší o podání kritické analýzy problematiky vztahu socialismu a vědeckotechnické revoluce. Byla dokončena obsáhlá studie o prognóze způsobu života v souvislosti s perspektivami rozvoje naší společnosti a vydáno 22 čísel *Sešitů* pro kritiku buržoazní sociologické ideologie. To je důkazem, že i v oblasti sociologie se u nás rodí nová díla, že jdeme cestou překonávání známých nedostatků minulosti.

Osou, klíčem k další práci je progresivní spolupráce na úrovni akademií věd socialistických zemí. V mezinárodní vědecké integraci byla učiněna řada konkrétních akcí, zejména při vydávání souborných publikací. Socialistická vědecká integrace v oblasti filosofie a sociologie se opírá zejména o práci dvou problémových komisí akademií věd socialistických zemí. První se velmi podrobně zabývá spoluprací na úseku ideologického boje — je koordinována ČSAV — a druhá problémová komise se zabývá úlohou dělnické třídy v současném revolučním procesu. V rámci této komise se připravuje a realizuje sociologický výzkum na téma *automatizace a průmysloví dělníci*. Účastní se ho řada kapitalistických zemí a socialistické země spolu se Sovětským svazem, Polskem a Československem.

Závažný podnět pro ještě účinnější rozvoj vědecké práce v oblasti společenských věd dalo říjnové plénum ÚV KSČ, zejména zpráva předložená s. Vasilem Bifakem. Celá společenstevní fronta se orientuje na výzkumy zákonitostí socialistického společenského řádu, otázek vědeckého řízení, otázek materiálně technického rozvoje, problémů charakteru práce a sociální struktury, otázek vedoucích

úlohy dělnické třídy a komunistické strany, jakož i funkce socialistického státu, problémů formování socialistického způsobu života, což jsou z větší části úkoly, jimiž se musí zabývat naše sociologická fronta a jimž se také věnuje pozornost v Československé sociologické společnosti.

J. Filipec uzavřel svůj referát zdůrazněním myšlenky, že každé společenskovední pracoviště musí být badatelskou institucí, v jejímž rámci se stranickost a vědecká pravdivost navzájem důsledně podmiňují.

Jméno *Komise pro organizaci vědeckých společností při ČSAV* pozdravil valné shromáždění místopředseda této komise Ladislav Čepek, člen korespondent ČSAV.

* * *

Z diskusních příspěvků

Karel Rychtařík se v obsáhlejší příspěvku zabýval *problémy teoretického a ideologického překonání deformací minulosti*. Poukázal na pozitivistické tendence v sociologických výzkumech a věnoval pozornost vztahu mezi ideologií a sociologií:

Sociologický výzkum nikdy nebyl a není pouhým popisem, nikdy nebyl a není prostou sumarizací, prostým výčtem faktů. Získané empirické materiály vždycky byly a budou shromážděny na základě určité klasifikace, na základě určité systematizace. A ta samozřejmě není dána sama o sobě. Musela být vymezena a určena. To znamená, že každé empirické zkoumání vychází z určitého pojetí sociálního světa lidí, z určitých prvotních předpokladů o tomto světě, o lidech, o vztazích mezi nimi. Sociologický výzkum nelze vyčlenit mimo rámec marxismu-leninismu, nelze ho vyčlenit z celého kontextu dialekticko-materialistického chápání dějin a vývoje společnosti. Každá sebekonkrétnější činnost, stejně jako i sebestarší teorie je tak či onak zakotvena v určitých obecných axiomatických předpokladech a v tomto smyslu tedy všichni, kdo pracují v sociologickém výzkumu, tak či onak ideologizují společenskou realitu.

Další část svého příspěvku věnoval s. Rychtařík problematice systémového přístupu v sociologii. Poukázal na nedostatky, které se projevují především u začínajících sociologů. Problematika vztahu zařazení jednotlivých společenských enkláv do systému a určení determinující skutečnosti se u některých mladých nebo nastupujících sociologů stává velmi vážným problémem. Setkáváme se se zajímavými příspěvky, které precizují a vynikajícím způsobem analyzují například vnitřní problémy takového etnika, jako jsou Romové, přínášejí cenná a zajímavá dlouhodobě sbíraná data, zapomínají však zařadit toto etnikum do určujících společenských determinant.

Závěrem se referující zmínil o nutnosti profesionální přípravy sociologických kádřů. Tato otázka se stává životní otázkou dalšího rozvoje marxistické sociologie v Československu. Nepodaří-li se zabezpečit jednoznačně ideově politicky orientovanou profesionální přípravu sociologických kádřů, bude se naše

sociologie pohybovat v rovině provinciálního amatérismu. Příprava těchto kádřů musí být jednoznačně ideově a světonázorově vyhraněná. Smysl teoreticko-poznávací i prakticko-aplikační činnosti marxistického sociologa je ve spojení s revoluční teorií marxismu, s revoluční praxí naší strany. Tam kde se ztrácí smysl tohoto spojení, tam se ztrácí i smysl sociologie samé. Z tohoto hlediska je ideově politická příprava příštích sociologických kádřů otázkou meritorní.

Miroslav Jiříčka hovořil na téma *vědeckovýzkumná činnost na úseku sociologie zemědělství*. Informoval přítomné o reorganizaci a změnách ve Výzkumném ústavu sociologie zemědělství a výživy a seznámil je se základními okruhy souborného úkolu *Sociologie zemědělství a sociálně ekonomické problémy agrárních přeměn*.

Tajemník Komise pro organizaci vědeckých společností při ČSAV s. *Miloš Popel* v krátkém příspěvku informoval plénium o některých otázkách spojených s přijetím doplňků ke stanovám Československé sociologické společnosti. Vyjádřil souhlas s postupem při jejich projednávání.

Lubomír Vacek věnoval diskusní příspěvek některým *problémům výzkumů veřejného mínění*. Odmítl pozitivistické tendence ve výzkumné činnosti a nekritické přebírání praktik komerčních výzkumů veřejného mínění v západních zemích. Zdůraznil nutnost marxistického přístupu k analýze tohoto společenského jevu, poukázal na společenský význam výzkumů veřejného mínění v socialistické společnosti i na potřeby dalšího rozpracování výzkumných metod.

Informoval plénium o rozvoji pracovišť pro výzkum veřejného mínění v Československu a o jejich zaměření. Tato činnost se uskutečňuje pod vedením a za účinné podpory stranických a vládních orgánů, které mají zájem o objektivně zjištěné údaje. Smysl a význam zjišťování názorů obyvatelstva, jeho různých skupin a tříd byly nesčetněkrát zdůrazněny marxistickými teoretiky, politiky i sociology. Hovoří se o nich i v posledních materiálech a usneseníh ÚV KSČ.

V závěru diskuse konstatoval *prof. Jaroslav Kohout* jednomyslnost názorů při hodnocení cesty, kterou prošla Československá sociologická společnost. Provedená seriózní analýza umožňuje správné další zaměření činnosti, další vývoj marxistické sociologie. Směr tohoto rozvoje sociologie je shodný se směrem, který je dán všem společenským vědám v usnesení XIV. sjezdu KSČ.

S. *Kohout* vyjádřil poděkování odstupujícímu výboru a soudruhům, kteří se nejvýrazněji podíleli na konsolidačním procesu Společnosti.

* * *

Složení hlavního výboru a předsednictva Československé sociologické společnosti
Členové hlavního výboru

Doc. ing. Jaroslava Bauerová, CSc. (Vysoká škola ekonomická, Praha), prof. dr. Vladimír

Cech, CSc. (Vysoká škola strojní a elektrotechnická, Plzeň), doc. dr. Jindřich Filipce, CSc. (Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, Praha), Dr. Miroslav Formánek, CSc. (Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, Praha), dr. Matej Gajdác (Sociologický ústav SAV, Bratislava), dr. Adam Helik, CSc. (Vojenská akademie AZ, Bratislava), prof. ing. Antonín Hodek (Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, Praha), doc. dr. Jozef Hrabina, CSc. (Sociologický ústav SAV, Bratislava), doc. dr. Ivan Hruza, CSc. (Vysoká škola politická ÚV KSČ, Praha), dr. Marie Huláková, CSc. (Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, Praha), dr. František Charvát, CSc. (Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, Praha), dr. Jolana Jančovičová, CSc. (Ústřední výbor Slovenského svazu žen, Bratislava), doc. dr. Karel Kára, CSc. (Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, Praha), doc. dr. Jozef Karásek, CSc. (Universita J. A. Komenského, Bratislava), prof. dr. Jaroslav Kohout, CSc. (Vysoká škola ekonomická, Praha), dr. ing. Jiří Kuzín, CSc. (Vojenský historický ústav, Praha), dr. Milan Matouš, CSc. (Ústav marxismu-leninismu ÚV KSČ, Praha), doc. dr. Karel Neveselý (Ústav marxismu-leninismu na Vysokém učení technickém, Brno), dr. Ján Pichňa, CSc. (Universita J. A. Komenského, Bratislava), doc. dr. René Rohan, CSc. (Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, Praha), dr. Věra Rollová, CSc. (Čsl. výzkumný ústav práce, Bratislava, prac. Praha), doc. dr. Karel Rychtařík, CSc. (Vojenský historický ústav, Praha), dr. Jan Řehák (Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, Praha), dr. Dušan Sagara, CSc. (Ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Bratislava), dr. Jan Sedláček, CSc. (Filosofická fakulta UK, Praha), doc. dr. Miroslav Soukup, CSc. (Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, Praha), ing. Lubomír Vacek (Kabinet pro výzkum veřejného mínění Federálního statistického úřadu, Praha), doc. dr. Antonín Vaněk, DrSc. (Ústav marxismu-leninismu UK, Praha), ing. František Zich, CSc. (Vysoká škola politická ÚV KSČ, Praha), prof. dr. Juraj Zvara, CSc. (Vysoká škola politická ÚV KSS, Bratislava).

Revizori účtů

Doc. dr. ing. Václav Hach, CSc. (Filosofická fakulta UK, Praha), Miroslav Míček, CSc. (Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, Praha).

Náhradníci

Doc. dr. Jiří Houška, CSc. (Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, Praha), dr. Jiří Musil, CSc. (Výzkumný ústav výstavby a architektury, Praha), doc. dr. Jaroslav Kolář, CSc. (Vysoká škola ekonomická, Praha), prof. dr. František Kahuda, CSc. (Ústav sociálního výzkumu mládeže a výchovného poradenství PF UK, Praha), dr. Jiří Linhart (Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, Praha), dr. Miloš Čepera, CSc. (Vojenská akademie AZ, Brno), dr. Alexander Fazik, CSc. (Vojenský historický ústav, Praha).

Předsednictvo

Karel Kára (předseda), Juraj Zvara (I. místopředseda), Jaroslav Kohout (II. místopředseda), Lubomír Vacek (vědecký tajemník), Věra Rollová (hospodář), Ivan Hruza (člen předsednictva), František Charvát (člen předsednictva), Jozef Karásek (člen předsednictva), Karel Rychtařík (člen předsednictva).²

* * *

Dopis ústřednímu výboru KSČ, Praha

Vážení soudruzi, účastníci valného shromáždění Československé sociologické společnosti zhodnotili složitý a rozporuplný vývoj marxistické sociologie v Československu. Za poslední čtyři léta byly na bázi nových institucionálních struktur provedeny analýzy pravicově oportunistických a revizionistických deformací, kterými procházela a na kterých se také podílela sociologie v Československu.

Několi kaleté narušené spojení s marxistickou filosofií, plochý empirismus, novopozitivistické tendence a kompromisní postoj k buržoazní sociologii byl v tomto období spojen s postupným opouštěním základní marxisticko-leninské orientace.

V kritické situaci ohrožení socialismu, v atmosféře politických pochyb, emocionálních vln a velikašských gest, za deformace hodnot se z naší sociologie ztratily takové metodologické postuláty, jakými jsou principy třídní stranického a konkrétně historického přístupu, kterými je prostoupen pro nás tak aktuální teoretický odkaz díla V. I. Lenina.

I když mnohé bylo překonáno, chceme i v dalším vývoji československé sociologie přispět k tomu, abychom všechny pozůstatky teoretických deformací překonali seriózní, tvůrčí vědeckovýzkumnou prací.

Zcela konkrétní ideově politickou orientaci jsou pro nás závěry XIV. sjezdu KSČ a úkoly ideově teoretické práce, které formulovalo říjnové plénum ÚV KSČ, jež vlastně vymezilo i hlavní okruh sociologického zkoumání v nastávajícím období.

V této souvislosti si uvědomujeme, jak aktuálním problémem našeho oboru se stává příprava nových vědecko-pedagogických kádřů, příprava resortních podnikových sociologů i sociologická příprava vedoucích pracovníků.

Vážení soudruzi, Československá sociologická společnost chce v nastávajícím období usilovat o prohloubení dalšího vzájemného poznání, o výměnu výsledků naší vědecké práce a navázání zcela konkrétní a neformální soudružské spolupráce se sociology socialistických zemí, a zejména pak se Sovětskou sociologickou asociací. Přesvědčili jsme se na VII. kongresu Světové sociologické asociace v bulharské Varně, jak je taková spolupráce prospěšná.

Chceme programově usměrňovat, ovlivňovat vývoj marxistické sociologie v Československu tak, aby síly a možnosti sociologického

² Předseda a místopředsedové byli voleni na valném shromáždění, ostatní členové předsednictva na

první schůzi hlavního výboru dne 14. 2. 1973.

poznání se staly součástí zápasu, který dnes vede KSČ.

Pro marxistickou sociologii není nic reálnějšího, ušlechtilějšího a vznešenějšího než spojit své přetvářející teoretické a prakticko-aplikační potence se zápasem Komunistické strany Československa, která je poznávacím a programujícím činitelem politické soustavy naší společnosti, organizačtorskou, sjednocující a mobilizující silou výstavby socialistické a komunistické společnosti.

V tomto spojení marxistické sociologie s KSČ nacházíme základní orientaci pro další práci Československé sociologické společnosti v příchilých letech.

Účastníci valného shromáždění Československé sociologické společnosti při ČSAV

* * *

Usnesení valného shromáždění

1. Českoslovenští sociologové zhodnotili na valném shromáždění jak v hlavním referátu o činnosti Československé sociologické společnosti při ČSAV za léta 1971 a 1972 a v krizových letech 1968—1969, tak v proslovených diskusních příspěvcích rozporný vývoj, jímž Společnost v tomto období prošla. Referát i diskusní příspěvky prokázaly ideovou jednotu a vědomí odpovědnosti všech členů Společnosti za jejich podíl nejen na životaschopnosti a užitečnosti této vědecké společnosti, ale i na rozvoji marxistické sociologické teorie. Valné shromáždění odsuzuje činnost pravicově oportunistických vedoucích činitelů Československé sociologické společnosti v krizových letech 1968—69 a ztotožňuje se s rozbohem období našeho společenského vývoje uvedeným v dokumentu *Poučení o krizovém vývoji ve straně a společnosti*, jak jej přijal XIV. sjezd KSČ. Soustavnou analýzou a kritikou revizionistických tendencí a bezprincipiálních netřídních přístupů ke společenským vztahům přispějí při rozvíjení marxistické sociologie k tomu, aby se tento neblahý vývoj naší společenské vědy a celé naší společnosti nemohl opakovat. Valné shromáždění přednesenou zprávu o činnosti Československé sociologické společnosti schvaluje v plném rozsahu.

Valné shromáždění ruší negativní politická usnesení valného shromáždění z května 1968, která jsou uvedena ve zprávě schválené na dnešním valném shromáždění.

2. V úsilí KSČ o další rozvoj socialistické společnosti a dokonalejšího socialistického člověka Československá sociologická společnost a její nově zvolený hlavní výbor a všechno členstvo přijímají svoji spoluzodpovědnost za socialistickou výstavbu naší republiky. Plně si přitom uvědomují vedoucí a historickou úlohu dělnické třídy při výstavbě socialismu a vedoucí úlohu KSČ, jejíž usnesení XIV. sjezdu jsou pro členy Společnosti na úseku vědecké teorie a praxe zcela závazná. Plnění těchto úkolů bude nyní vyžadovat soustředěného úsilí a dobré spolupráce všech orgánů a složek Společnosti. To předpokládá, aby její organizační struktura

byla v souladu s jejími úkoly i se strukturou státu. Proto valné shromáždění schvaluje předložený návrh na doplnění organizačního řádu Československé sociologické společnosti a ukládá nově zvolenému hlavnímu výboru, aby zásady těchto ustanovení zahrnul mezi hlavní články další činnosti Společnosti a zaměřil tuto činnost na úkoly závazné, politicky a ideově plně angažované.

3. Účastníci valného shromáždění se ztotožňují se závěry ideologického říjnového pléna ÚV KSČ z roku 1972 a pině si uvědomují, že náš boj za socialismus a za trvalý mír na celém světě by byl nemyslitelný bez čelné a rozhodující úlohy Sovětského svazu, bez aktivní tvořivé spolupráce všech sil socialistického tábora. Proto valné shromáždění schvaluje rezoluci, kterou se obrací k ústřednímu výboru KSČ s programovým prohlášením Československé sociologické společnosti, a vyzývá všechny členy Společnosti k jejímu rozvinutí a naplnění. Sekretariátu Společnosti ukládá poskytnout materiály z tohoto jednání k publikování v Sociologickém časopise.

4. Pokud jde o organizační činnost Společnosti v následujícím funkčním období, byly pro hlavní výbor Společnosti přijaty tyto úkoly:

- a) projednat otázku členské základny,
- b) věnovat pozornost rozvoji práce všech sekcí, které byly ustaveny v rámci Společnosti.

5. Valné shromáždění vyslechlo hospodářskou zprávu a zprávu revizní komise, schválilo je a udělilo odstupujícímu hlavnímu výboru Československé sociologické společnosti absolutorium.

6. Valné shromáždění zvolilo nový hlavní výbor Československé sociologické společnosti.

7. Valné shromáždění ukládá nově zvolenému hlavnímu výboru vypracovat program a plán své práce na další tříleté funkční období a využít námětů z diskuse na valném shromáždění pro svoji další práci.

František Kahuda — Lubomír Vacek

Zpráva o semináři „K aktuálním problémům vědeckého ateismu“

Dne 12. 12. 1972 uspořádal Ústav vědeckého ateismu ČSAV a Ústav marxismu-leninismu VŠZ v Brně pracovní seminář k problematice vědeckého ateismu.

Referáty a příspěvky, které byly na semináři předneseny, měly dobrou teoretickou úroveň a představovaly tematické celky, které vycházely jednak z vlastní práce ústavu, jednak z jeho spolupráce s institucemi, které se zabývají problematikou náboženství a ateismu.

Po úvodním projevu prof. J. Loukotky přednesl referát k historickým a filosofickým předpokladům ateismu M. Daňhel, který analyzoval zejména působení konkrétních historických podmínek na utváření a rozmach ateistických teorií.

Prof. J. Loukotka nastínil ve svém referátu problematiku vyplývající z přeměn tradiční-